

*Р. В. Попельнюхов,
аспірант відділу моделювання та короткострокового
прогнозування Інституту економіки та прогнозування,
Національна Академія Наук України*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Досліджено аспекти макроекономічної стабільності господарського механізму держави. У роботі розглядаються як вітчизняний, так і зарубіжний досвід управління економікою на макрорівні.

Розглянуто методи впливу на такі напрями державної політики, як: забезпечення економічного зростання, подоланням безробіття та антиінфляційних заходів.

Ключові слова: економічне зростання макроекономічна стабільність, господарський механізм.

ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Забезпечення макроекономічної стабільності держави має першочергову роль для усіх рівнів суспільних відносин, які виникають всередині країни. Оскільки фактори впливу на показники економічного зростання держави знаходяться зв'язків, подальше дослідження та розробка ефективних заходів з вдосконалення механізмів управління ними не втрачають своєї актуальності.

Перетворення економічної системи України та подальший розвиток у мінливому середовищі ринкової системи відносин вимагає прискіпливої уваги до макроекономічних аспектів стабільності господарського механізму держави в цілому та життєдіяльності на рівні регіонів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідженням різних аспектів даної проблематики займалися ряд українських авторів: О.О. Іваницький, В.В. Косенко, В.А. Отецький, О.О. Сльозко, Н.П. Погореленко.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Європейський вибір України, який був визначений у початковий період формування основ її зовнішньої політики, став природним наслідком здобуття країною державної незалежності. Він відображає життєво важливі інтереси України, викристалізувався з усієї попередньої історії Українського народу, його ментальності та глибоких демократичних традицій, ґрунтується на законному прагненні громадян України бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи.

З усіх можливих альтернатив лише євроінтеграційний курс здатний забезпечити нашій державі гідне місце в сім'ї європейських народів. Для України інтеграція до Євросоюзу — це рух країни до стандартів реальної, діючої демократії та цивілізованого, соціально орієнтованого ринкового господарства. Саме тому це є стратегічною метою державної політики України [1].

Безумовно, пріоритетність цілей інтеграції України до ЄС не означає недооцінки важливості інших стратегічних напрямів зовнішньополітичної діяльності нашої держави.

Слід також тримати у полі зору чинники, які виходять за межі регіональної інтеграції і ефективний розвиток яких можливий лише в глобальних масштабах [2]. Це особливо стосується розвитку новітніх технологій, пов'язаних з прискороною інформатизацією, революцією в галузі телекомунікацій та біотехнологій. У цьому контексті важливо правильно розставити акценти, забезпечити взаємодію з усіма провідними технологічними центрами світового господарства. Шляхи і конкретні механізми досягнення євроінтеграційних цілей України, тактичні підходи можуть і повинні бути гнучкими, чутливими до змін, що відбуваються як всередині держави, так і в ЄС та в усьому світі.

Реалізація курсу України у напрямі європейської інтеграції вимагає досягнення ряду критеріїв, що відповідають прийнятим вимогам ЄС. По своїй природі вони стосуються політичних та соціально-економічних стандартів суспільних відносин. У рамках проведеного дослідження розглянемо проблеми забезпечення макроекономічної стабільності господарської системи держави.

Основною метою функціонування господарського механізму є економічне регулювання всього народного господарства. Таке регулювання через господарський механізм відповідно здійснюється через ринково-кон'юнктурне регулювання і централізоване державне регулювання. Воно охоплює основні показники макроекономічної стабільності:

- 1) стабільність темпів економічного зростання;
- 2) утримання рівня інфляції;
- 3) забезпечення стабільності зайнятості.

Під економічним зростанням звичайно розуміють збільшення реально доходу в економіці (валового внутр-

ішнього продукту або національного доходу), а також зростання реального випуску на душу населення, іноді виділяють і ріст реального доходу на одного зайнятого. Обґрунтування ефекту корисності економічного зростання як такого вимагає комплексного бачення різноманітних аспектів життєдіяльності господарського механізму держави. Так, можна домогтися збільшення виробництва і споживання матеріальних благ за рахунок погіршення їх якості, за рахунок економії на очисних спорудженнях і погіршення умов життя. Таке зростання взагалі позбавлене змісту. Тому економічне зростання має сенс тоді, коли воно супроводжується соціальною стабільністю. Таке зростання припускає досягнення ряду збалансованих цілей: збільшення тривалості життя, підвищення культурного рівня населення, більш повного задоволення потреб і раціоналізації споживання, соціальної стабільності та підвищення рівня життя населення, досягнення максимальної зайнятості, динамічне функціонування економічної системи держави, захисту навколишнього середовища, підвищення екологічної безпеки.

Фактори, що впливають на економічне зростання, розмаїті, кількість їх доволі велика. Для з'ясування характеру впливу кожного з них треба ідентифікувати і класифікувати їх.

У науковій літературі дуже поширена класифікація факторів економічного зростання, запропонована Кемпбеллом Р. Макконелом [3], згідно з якою економічне зростання країни визначається шістьма складовими. Чотири фактори зумовлюють фізичну здатність економіки до зростання (кількість і якість природних та трудових ресурсів, обсяг капітальних благ і технологія) — вони називаються факторами пропозиції, є необхідною умовою для забезпечення розширення обсягів виробництва, але недостатньою для забезпечення економічного зростання.

Крім того, економічне зростання залежить від фактора попиту, адже вироблені економікою товари та послуги повинні бути підкріплені відповідним рівнем сукупного попиту.

Шостою складовою цієї класифікації є фактор ефективності, завданням якого є забезпечення максимального ефективного розподілу ресурсів з метою виробництва найкориснішої для суспільства продукції.

Ця класифікація в основному має теоретичний характер. Економісти-науковці, беручи її за основу у своїх працях і доповнюючи новими факторами, часто нашттовують на неможливість однозначного зарахування того чи іншого фактора до групи факторів пропозиції або попиту.

Систематизуючи та узагальнюючи опрацьовані матеріали [4; 5; 6; 7], можна виділити фактори, що впливають на зростання економіки держави. Запропонована класифікація охоплює як загальні, так і специфічні чинники економічного зростання.

Наведене узагальнення існуючих підходів до визначення поняття "економічне зростання" дає можливість визначити економічне зростання як кількісну і якісну зміну результатів виробництва та продуктивності його фак-

Таблиця 1. Класифікація факторів економічного зростання

Фактори	Характеристика
Об'єктивні економічні фактори	дія об'єктивних економічних законів (закон попиту і пропозиції, закон вартості та інші), наявність підприємницьких ризиків, час, циклічні коливання
Фактори державного регулювання економіки	законодавча база, бюджетно-податкова політика, грошово-кредитна політика, політика у сфері зовнішньоекономічної діяльності, соціальна політика, структурна політика, інституційні чинники
Інноваційні фактори	рівень розвитку науки, інноваційна політика, сприяння НТП, оновлення основних виробничих фондів, інформаційні ресурси
Інвестиційні фактори	рівень залучення іноземних інвестицій, інвестиційна активність усередині держави, ефективність розміщення інвестиційних ресурсів, капітальні блага
Фактори кредитної активності банківського сектору	рівень ефективності кредитування реального сектору економіки, обсяг довгострокового кредитування економіки, упровадження кредитних програм
Об'єктивні природні чинники	географічне положення країни, кліматичні умови, наявність корисних копалин, мінеральних ресурсів, багатство флори і фауни, родючість земель
Демографічні фактори	кількість населення, склад населення, рівень зайнятості, рівень освіти населення
Суб'єктивні психологічні фактори	ментальність, рівень свідомості нації; ставлення до праці; економічна культура (рівень економічної злочинності, корупція), підприємницькі здібності; загальна соціально-політична атмосфера в державі
Форс-мажорні фактори	природні катастрофи, стихійні лиха, техногенні катастрофи, аварії, війни, терористичні акти

торів, що супроводжується динамічним розвитком підсистем економіки країни.

Розглядаючи фактори, що впливають на економічний розвиток України, можна говорити про підвищення ролі банківського сектору в забезпеченні реального економічного зростання. Розбудова банківського сектору України як цільового фактора цього зростання має комплексний і системний характер, але потребує консолідованих зусиль усіх державних заходів, які цілеспрямовано сприяють позитивним зрушенням в економіці країни та її регіонів відповідно до загальнодержавної стратегії економічного розвитку країни.

Розгляньмо чинники, що викликали економічний підйом держави. Класифікуємо їх на дві групи. Перша: економічна політика після 1999 р. значно поліпшилася, що й підготувало ґрунт для зростання продуктивності (хоча і спізнілого) у відповідь на ринкові стимули. Зокрема, досягнення та підтримка макроекономічної і регуляторної стабільності забезпечила більш прогнозоване середовище для виробничої діяльності. В усіх секторах економіки з'явилися передумови для вдосконалення виробництва і підвищення ефективності роботи підприємств у рамках системи ринкових стимулів і механізмів.

По-друге, чинники виробництва — праця та капітал — були і, принаймні це вірно щодо праці, залишаються дуже "дешевими", а отже, конкурентоспроможними. Про це свідчить низький рівень заробітної плати, а на початку економічного підйому п'ять років тому — і наявність значних надлишкових виробничих потужностей, хоча ці "переваги" можна пов'язувати зі спадщиною глибокого падіння обсягів виробництва і "дезорганізації виробництва" попереднього десятиріччя. Настільки низькі витрати, за інших рівних умов, стимулювали підприємців та інвесторів використовувати виробничий потенціал України й, таким чином, сприяли зростанню ВВП та експорту.

Протягом останніх п'яти років зростання продуктивності в Україні, попри його нерівномірність, було достатньо високим для того, щоб виправдати підвищення вартості праці й капіталу. З огляду на це, зростання виробництва

і доходів не призвело до формування значного тиску на ціни чи зовнішньоторговельний баланс, а збільшення податкових надходжень давало змогу не допускати надмірного бюджетного дефіциту.

Однак досвід країн, які розвиваються, і країн із перехідною економікою свідчить, що зростання може несподівано припинитися через макроекономічні проблеми — скажімо, підвищення інфляції чи втрату валютних резервів унаслідок "перегріву" економіки, впливу зовнішніх шоків. Через якийсь час уповільнення зростання продуктивності в Україні порівняно зі збільшенням заробітної плати і доходів може завдати випереджального зростання економіки, причому зниження конкурентоспроможності може негативно позначитися одночасно на темпах економічного зростання, інфляції та платіжного балансу. За таких умов країна, в кращому випадку, втратить сприятливе макроекономічне середовище, а в гіршому — розвиток може піти екстенсивним шляхом, за якого одна проблема загрожує іншій. Отож, забезпечення економічного зростання повинно відбуватися виключно за рахунок інтенсивних факторів розвитку.

Повна зайнятість і безробіття, як відомо, є складними, динамічними категоріями, які залежать в основному від темпів і моделей економічного зростання, а також від демографічних факторів. У конкурентоспроможній ринковій економіці темпи економічного зростання є фундаментальною умовою для створення зайнятості. У країнах, що розвиваються, де ресурси конкурентоспроможності досить незначні, вихід було знайдено в низькій заробітній платі працівника, у прискоренні процесів заміни некваліфікованої робочої сили більш кваліфікованою. До того ж зменшення впливу профспілок у цих країнах зменшило можливості та силу працюючих робітників у переговорних процесах і збільшило нерівність у заробітній платі серед них.

На початку XXI ст. в умовах глобалізації особливої уваги в сфері ринку праці потребували наступні проблеми:

зростанням її кваліфікаційного рівня, збільшенням вимог до комп'ютерної грамотності;

— низький рівень стабільності робочої сили і безпеки праці;

— збільшення неповної зайнятості, розширення структури і тривалості безробіття;

— зростання міжнародної поляризації на ринках праці.

Наприкінці XX століття світ постав перед лицем серйозних проблем у сфері зайнятості, які можуть стати важливим бар'єром на шляху глобалізації і негативно вплинути на міжнародну безпеку. Ці проблеми можна окреслити двома основними групами індикаторів, які впливатимуть також на майбутні тенденції глобального розвитку. Одна група стосується обсягу та пропорцій безробіття і факторів, пов'язаних з цим. Інша — характеризує зміни в кількості (збільшення або зменшення) та композиції активної робочої сили.

Крім того, існують симптоми як кількісного, так і якісного характеру, котрі об'єктивно вказують на зниження потенціалу зростання української економіки вже в найближчому майбутньому. Серед цих симптомів найбільш важливими, на наш погляд, є наступні.

По-перше, як ми вважаємо, у процесі зростання роль деяких чинників, які на початковому етапі забезпечили підвищення продуктивності й ефективності, знижується. Більшість цих чинників можна розцінювати як екстенсивні фактори економічного зростання. Це стосується одномоментного ефекту від поновлення використовуваних старих виробничих потужностей, ліквідації бартерних та інших негрошових розрахунків, а також від досягнення певної макроекономічної стабільності.

По-друге, загальний обсяг, а особливо структура капіталовкладень, потребують удосконалення. В останні роки приплив інвестицій суттєво зменшився, а їхній сумарний рівень — близько 20% ВВП за 2006 і 2007 рр. [8] — вже не здається низьким порівняно з іншими країнами. Ці інвестиції, поза сумнівом, мали збільшити обсяг і поліпшити якість основних фондів (капіталу) в економіці, тим самим підвищуючи потенціал її зростання.

— продовження структурних змін в економіці, скорочення зайнятості в сільському господарстві, гірничій і текстильній індустрії, зменшення зростання зайнятості у сфері послуг;

— скорочення зайнятості в громадському секторі та збільшення зростання зайнятості у приватному секторі, особливо у малому бізнесі;

— зростаюче значення неформального сектора зайнятості;

— різкі зміни у професійній структурі робочої сили в зв'язку зі

Однак вага такого важливого компонента, як прями іноземні інвестиції, все ще залишається на низькому рівні. Прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у зв'язку з технологічними й управлінськими ноу-хау, які вони генерують. Більше того, відчувається необхідність інвестицій в інфраструктуру. За відсутності інвестицій виникатимуть "вузькі місця" у виробничому процесі, створюючи перешкоди подальшому економічному зростанню.

Таким чином, можна дійти висновку, що інтенсивні фактори економічного зростання, вплив яких відчувається через підвищення ефективності суспільного виробництва, були задіяні значно меншою мірою, ніж того вимагає конкурентне середовище.

З цього випливає висновок про те, що уповільнення зростання української економіки та її продуктивності відбудеться відразу. Економічне зростання в Україні якийсь час може тривати за рахунок "запасу міцності", забезпеченого конкурентоспроможністю рівня витрат виробництва, а також за рахунок впровадження нових виробничих процесів на мікроекономічному рівні. Так, низькі витрати виробництва можуть дати змогу економіці України зростати високими темпами через імовірне збільшення витрат в основних східноєвропейських конкурентів, пов'язаних із їхнім вступом до ЄС. Можна, звісно, помилятися щодо точних термінів перелому в динаміці, однак збереження високих темпів зростання продуктивності в довгостроковій перспективі не можна сприймати як щось безумовно зрозуміле. Рано чи пізно українській економіці доведеться зіткнутися або з циклічним, або зі структурним уповільненням економічного зростання, яке спостерігають в усіх країнах із ринковою економікою.

Незалежно від причини уповільнення, необхідно розробити відповідну макроекономічну та структурну політику з метою пом'якшення чи запобігання спаду. По-перше, уряд і Національний банк України мають проводити розумну податково-бюджетну та грошово-кредитну політику, щоби зберегти досягнуту макроекономічну стабільність. Точне визначення "стабільності" може варіювати, однак допущення серйозного дефіциту бюджету чи високої інфляції, поза сумнівом, підірвуть основи економічного зростання. Один з останніх і дуже несподіваних прикладів цього — ситуація в країнах ЦСЄ (зокрема, Угорщина та Польща), де пом'якшення податково-бюджетної політики в останні роки створило значно більше економічних проблем, аніж їх вирішило.

Для впливу на макроекономічну стабільність у короткостроковій і середньостроковій перспективі необхідно визначитися з двома ключовими питаннями макроекономічної політики. По-перше, це стосується переходу до більш гнучкого режиму обмінного курсу — щоб уникнути відомих ризиків, пов'язаних з утриманням протягом занадто тривалого часу фактично фіксованого курсу.

По-друге, дуже швидке зростання обсягів банківських кредитів у останні роки, хоч і відбивало частково процеси здорової ремонетизації, може виклика-

ти накопичення неповернутих кредитів у випадку суттєвого уповільнення зростання економіки чи негативних шоків.

Для усунення цієї небезпеки необхідно провести зміни структурного характеру, такі як:

- подальше посилення нормативів банківського регулювання та нагляду;

- підвищення капіталізації комерційних банків;

- удосконалення систем адекватної оцінки якості кредитного портфеля комерційних банків та їхнього внутрішнього контролю.

Підвищення темпів інфляції протягом 2005 р. теж заслуговує на пильну увагу, оскільки подібні процеси можуть підірвати конкурентоспроможність, а отже, внутрішню та зовнішню фінансову стабільність. До речі, протягом кількох останніх років інфляція вимірювалася малими однозначними числами в більшості країн, що розвиваються, і у країнах із перехідною економікою, і у країнах із перехідною економікою. Ці дві країни деякі українські автори наводили як приклад "успішного інфляційного стимулювання економічного зростання", проте дані цих країн щодо темпів економічного зростання й інфляції за більш ніж десятирічний період свідчать також і про те, що високі темпи економічного зростання цілком можуть співіснувати і з дуже низькою інфляцією. Очевидно, справжня причина високих темпів економічного зростання полягає в іншому і є значно складнішою.

Цей висновок знаходить своє підтвердження в останніх емпіричних дослідженнях, присвячених аналізу основних причин економічного зростання в усіх країнах світу. Їхні автори сходяться в тому, що, за інших рівних умов, існує позитивний взаємозв'язок між економічним зростанням і якістю системи освіти, ефективним дотриманням верховенства закону, розвитком фінансової системи та ринкових інституцій, що забезпечують прозорість, і деякими якісними показниками інвестицій, такими як внутрішні приватні й прями зовнішні інвестиції. Водночас існує негативний взаємозв'язок між економічним зростанням і змінними, які є відбитком "перекосів" в урядовій політиці (занадто висока частка державного сектора в економіці, торгові й валютні обмеження, політична нестабільність тощо).

Потрібно визнати, що через методологічні проблеми цей аналіз не є вичерпним, а чимала частина економічного зростання більшості країн ще потребує пояснення. У будь-якому разі ці дослідження показали, що необхідний ретельний аналіз умов економічного розвитку кожної конкретної країни.

Для країн із перехідною економікою, як і для країн, що розвиваються, економічне зростання є одним з пріоритетів макроекономічної політики, досягнення якої забезпечує випереджальне збільшення обсягів виробництва порівняно зі зростанням населення задля підвищення життєвого рівня. Політика стабільного зростання, структурної "раціоналізації" та інтенсифікації виробництва стає важливою складовою державного регулювання економіки.

Підсумовуючи все вищезгадане, вважаємо за потрібне відзначити, що

Україна вже зараз стоїть між інтенсивною та екстенсивною моделями економічного зростання, вкотре актуальності набувають проблеми визначення шляхів подальшого шляху її розвитку. Попри наявність симптомів, що акценти почали зміщуватися на користь екстенсивного шляху, ми залишаємося оптимістично налаштованими стосовно можливості країни здійснити необхідні реформи й закріпитися на більш стабільній, а саме інноваційній, траєкторії зростання, оскільки нинішній уряд задекларував зобов'язання розпочати вирішення складних питань.

Багато вчених у країнах Заходу і в нашій країні виділяють окремо фактор інфляційних очікувань, підкреслюючи, що подолання інфляційних очікувань населення та виробників є найважливішим (якщо не головним) завданням антиінфляційної політики. Головним чинником зростання цін є інфляційні очікування, оскільки вони є одним із чинників інфляції, причому таким, що переживає саму інфляцію. В результаті процес інфляції в різних його проявах має не випадковий характер, а досить стійкий.

До негативних наслідків інфляційних процесів належать зниження реальних прибутків населення, знецінення заощаджень населення, втрата у виробників зацікавленості у створенні якісних товарів, обмеження продажу сільськогосподарських продуктів у місті сільськими виробниками за умов зниження зацікавленості через очікування підвищень цін на продукти. У разі підвищення цін погіршуються умови життя переважно в представників соціальних груп із твердими прибутками (пенсіонери, службовці, студенти, прибутки яких формуються за рахунок держбюджету). Таким чином, інфляційні очікування зростання цін спричиняють ще більше підвищення їх.

Механізм дії на економіку інфляційних очікувань такий. Стикаючись із підвищенням цін на товари та послуги впродовж тривалого періоду, люди втрачають надію на зниження цін і починають купувати товари, підвищуючи свої поточні потреби. Одночасно вони вимагають підвищення номінальної заробітної плати і тим самим підштовхують поточний споживацький попит до розширення. Виробники встановлюють вищі ціни на свою продукцію, очікуючи, що сировина, матеріали, комплектуючі вироби невдовзі ще більше подорожчають. Очевидно, що розширення поточного попиту внаслідок інфляційних очікувань стимулює подальше зростання цін. Одночасно скорочуються заощадження і зменшуються кредитні ресурси, що стримує зростання виробничих інвестицій, та, як випливає з цього, пропозицію товарів і послуг. Економічна ситуація в цьому разі характеризується повільним збільшенням сукупної пропозиції та швидким зростанням сукупного попиту. Результат — загальне підвищення цін.

Для аналізу процесу інфляції з точки зору інфляційних очікувань важливі не індивідуальні переваги, що отримують суб'єкти, які найбільш правильно оцінюють масову реакцію, а важлива масова реакція, що достатньо узагальнена внаслідок загальності економічного стану суб'єктів ринку. В динамічній

економіці саме вона визначає реальну цінність грошей. Масова поведінка в основному спирається не стільки на врахування раціональних факторів, скільки на реальні економічні процеси, що відбуваються на ринку. В умовах інфляції найбільш важливу роль починає відігравати реальна вартість речей, що купуються. Ця вартість не залишається стабільною, а змінюється в часі. В результаті у ціну товару включають трансакційні витрати, що є альтернативою додатковим витратам, а товар, який дорожчає в результаті затримки купівлі. Таким чином, майбутні інфляційні очікування через механізм трансакційних витрат викликають поточне підвищення цін, у зв'язку з чим збільшення грошової маси може бути не причиною, а наслідком інфляції.

Інфляція є невід'ємною частиною економічного циклу. Вона взаємодіє з циклічним рухом економіки та змінює механізм циклу. Ці зміни характеризуються "чутливістю" цін до кризового звуження ринкового попиту та посиленням цієї чутливості до зростання попиту. Пояснюється це тим, що великий капітал, монополії пристосовуються до звуження платоспроможного попиту населення шляхом скасування виробництва за високими цінами. Держава допомагає великим фірмам "управляти" кризою. Інфляція швидко поширюється на всі галузі, пов'язані взаємними поставками. Вона вважається небезпечною хворобою ринкової економіки. Інфляцію досить важко зупинити, навіть якщо зникають економічні причини її виникнення, що пов'язане з інфляційними очікуваннями, а конкретно — з інертністю психологічного настрою, який сформувався раніше. Покупці, що переживають інфляцію, ще довго купують "про всяк випадок".

Стабільно економіка розвивається лише в теорії. Навіть економіку, що ефективно діє, випробує безробіття. Інфляція — це загальне зростання цін на товари й послуги. Вона вимірюється за допомогою цінового індексу. Індекс споживчих цін вимірює вартість життя середнього споживача. Іншим визначенням інфляції може бути зниження купівельної спроможності грошової одиниці.

Нині інфляція — один із найнебезпечніших процесів, що негативно впливає на фінанси, грошову й економічну системи. Інфляція означає не тільки зниження купівельної спроможності грошей, вона підриває можливості господарського регулювання, зводить нанівець зусилля з проведення структурних перетворень, відновлення порушених пропорцій. У країнах з розвинутою ринковою економікою інфляція може розглядатися як невід'ємний елемент господарського механізму. Однак вона не становить серйозної загрози, оскільки там відпрацьовані й досить широко використовуються методи обмеження та регулювання інфляційних процесів.

В Україні одна з головних загроз прискорення інфляції полягає в надзвичайно швидкому зростанні приватного споживання, що стимулюється не лише збільшенням бюджетних виплат, а й високими темпами нарощування обсягів кредитування фізичних осіб, домогосподарств. Водночас загрозливими явищами для подальшого розкручування інфляції є зростання цін виробників і

зниження темпів зростання виробництва та навіть його скорочення у галузях переробної і добувної промисловості.

На початку квітня 2008 року Світовий банк погіршив прогноз показника інфляції в Україні на 2008 рік із 13,8% (жовтневий прогноз) до 17,2%. За розрахунками Європейського банку реконструкції та розвитку середньорічна інфляція в Україні у 2008 році становитиме 11,7%, зростання ВВП — 6%. У квітні 2008 року Міжнародний валютний фонд (МВФ) покращив прогноз зростання ВВП України в 2008 році з 5,4 до 5,6%, а також погіршив прогноз інфляції (грудень до грудня) з 10,6 до 17,1%. Вітчизняні експерти прогнозують інфляцію на рівні до 30%.

Сучасна криза є конгломератом кризи та інфляції. Антициклічна й антиінфляційна політика держави пом'якшує негативні наслідки. Серед ключових причин ситуації, що склалася, багато вчених відзначають, насамперед, низький рівень державного регулювання економіки. На їхню думку, автори курсу невдалих реформ, руйнуючи систему державного регулювання, переоцінили роль саморегулювання в ринковій економіці, що було величезною помилкою. Навіть у країнах з усталеною ринковою економікою регулююча роль держави не тільки зберігається, а й зростає.

Інфляція впливає на зайнятість. Емпіричні дослідження показали, що між рівнем зайнятості та інфляцією є певний взаємозв'язок. Зростання інфляції практично завжди поєднується з високою, хоча й неповною, зайнятістю та великим обсягом національного виробництва. І навпаки, зниження інфляції збігається у часі зі спадом виробництва і зростанням безробіття. У 1958 році англійський економіст А. Філіпс запропонував графічну модель інфляції попиту, що відображає такий вплив. Використовуючи у своїй роботі дані англійської статистики за 1861—1956 роки, він побудував криву, що наочно показує зворотну залежність між зміною ставок заробітної плати і рівнем безробіття. За допомогою кривої А. Філіпс виявив, що збільшення безробіття в Англії понад 2,5—3% приводило до різкого уповільнення зростання цін і заробітної плати. Він робить висновок: уряд може використовувати збільшення інфляції для боротьби з безробіттям.

Безробіття й інфляція перебувають у зворотній залежності. Переливання безробіття в інфляцію небезпечне для економіки через непередбачувані наслідки. Після проведення ряду невдалих експериментів щодо штучного зниження рівня безробіття уряди країн-експериментаторів перейшли до теорії природного рівня безробіття, що використовується донині. Інакше кажучи, співвідношення, встановлене кривою Філіпса, не працює для довготривалих періодів.

Безробіття, як і інфляцію, ми розглядаємо як явище, що засвідчує порушення рівноваги, тобто як наслідок певних макроекономічних коливань.

Розглянувши аспекти макроекономічної стабільності системи народного господарства, підсумуємо вищевикладене: успішність розвитку національної економіки залежить від адекватності прийнятих рішень стосовно стратегічних точок розвитку. Направляючими

показниками для такої діяльності є показники рівня економічного зростання, рівня інфляції та безробіття. Впровадження ефективних управлінських рішень на рівні державної політики, спрямованих на подолання негативних явищ в економіці, дозволяє говорити про надійність та дієвість внутрішньогосподарських зв'язків у середині держави. Так, застосування таких методів має під собою задачу реалізовувати економічний потенціал країни.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, показники макроекономічної стабільності у широкому розумінні являють собою індикатори загального стану економіки. У більш вузькому, ми спостерігаємо їх тісний взаємозв'язок — економічне зростання призводить до інфляційних процесів; ефективність виробництва усього механізму народного господарства знаходиться у тісному зв'язку із рівнем безробіття, який у свою чергу є обернено пропорційною величиною до рівня інфляції.

Спроби державного регулювання, спрямовані на зміну одного із показників, можуть забезпечити лише короткостроковий ефект. Ніскільки не зменшуючи ролі у макроекономічному регулюванні вищезгаданих показників, хотілося б відмітити, що першоосновою багатства нації є її людський потенціал. Доказом цього є емпіричні дослідження ряду авторів, результати яких свідчать про те, що на довгостроковому періоді при всіх інших рівних умовах макроекономічна стабільність та економічне зростання відбувається як наслідок зростання рівня освіти населення, соціального забезпечення, рівня життя і т.д. Тому основи макроекономічної стабільності ми вбачаємо у застосуванні соціально-орієнтованих заходів макроекономічного впливу.

Література:

1. Гошко А.О. Стратегія і тактика планування діяльності органів місцевого самоврядування. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 180 с.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні: наук.-практ. посіб. / Упоряд. О.В. Бейко, А.К. Гук, В.М. Князев; за ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкванова. — К.: Крамар, 2003. — 396 с.
3. Макконелл К. Р., Брю С. Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика: пер. з англ. — Львів: Просвіта, 1997. — Ч. I: Макроекономіка. — С. 473—475.
4. Харламова Г.О. Вплив інвестицій на економічне зростання // Фінанси України. — 2005. — № 3. — С. 57—64.
5. Шостак А. Механізм ініціювання економічного зростання держав постпланової економіки // Економіка України. — 2001. — № 11. — С. 50—56.
6. Воротін В. Є. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій: монографія. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — С. 79—80.
7. Шелудько Н. М. Роль банківської системи у стимулюванні економічного зростання // Фінанси України. — 2002. — № 3. — С. 120—125.
8. Дані Держкомстату України.

Стаття надійшла до редакції 31.08.2009 р.